

Pasi Ilmari Jääskeläinen

A FURCSA MACSKA NAPJA

TYPOTEX VILÁGIRODALOM

Pasi Ilmari Jääskeläinen

A FURCSA MACSKA NAPJA

Fordította
Bába Laura

Az Európai Unió társfinanszírozásával

Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási és Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelősségre miattuk.

Väärän kissan päivä

© Pasi Ilmari Jääskeläinen, 2017

Published in the Hungarian by arrangement with Rights & Brands

Hungarian translation © Bába Laura, 2024

Hungarian edition © Typotex, Budapest, 2024

Engedély nélkül semmilyen formában nem másolható!

ISBN 978 963 493 291 8

ISSN 2064-2989

*Misztikus anyáknak,
titokzatos macskáknak*

Ingyenfagylalttal indult a családunk reggele. Aztán csörgött a telefonom, és éji lepkeként zizegett a fülembé a gyász hír.

Taxival indultam a Cseresznyéskert felé, ahol anyám az elmúlt éveket töltötte. A fehérre vakolt gondozóotthon Enyészfolyam peremén áll egy dombtetőn, büszkén és magányosan, hátat fordítva a hétköznapiaknak. Nem sokan lépnek az épület rétitarka virág-szoknyájának szegélyére, hogy felkapaszkodjanak hozzá – a demens palotájának lakói elfeledték a várost, a város pedig elfeledte őket.

Mire a városi dugó miatt anyám halálos ágyához értem, már elkéstem.

Ez lett életem leghosszabb napja, olyan fordulatos, mint maga az élet. A végén már teli erőből futottam, anélkül, hogy bármi másra tudtam volna gondolni, mint a futásra, de egy idő után már arra sem emlékeztem, egyáltalán miért futok.

Most azt veszem észre, hogy egy padon üldögélek, ráérősen. Hogy kerültem ide? Íme, az utolsó feladvány a fesztivál napjának ad hoc nyomozója számára.

Talán elfáradt a lábam, és leültem megpihenni? Vagy nem néztem előre, beleszaladtam egy tömegverekedésbe, és valaki a neonácik, a baloldali anarchisták, a fesztivál napjának egyéb militánsai vagy a mindezek ellen küzdő rohamrendőrök közül rám húzott egyet, megsédültem, aztán idekísértek, hogy összeszedjem magam? Esetleg a túl sok futástól kaptam rohamot? Már nem vagyok mai csikó.

Mindegy.

Egyetlen vágyam, hogy összeszedjem a családot, és hazamenjünk.

Kimerültem, és hiányzik a feleségem meg a kislányunk. A városi harangok szerint csak fél napja volt reggel, de azóta, hogy utoljára láttam a családomat, mintha száz év telt volna el.

Amikor Minervára és a kis linesre gondolok, látom hármunkat, amint egy kis kerek asztal körül ülünk a Nagyparknál lévő fagy-laltozóban, mintha valami párás Renoir-festmény alakjai lennénk a századfordulóról. Az ablakon túl süt a reggeli nap, mindannyian élénk színekben ragyogunk.

Hetek óta készültünk erre a napra. Otthon, a feleségemmel közös dolgozószoobánk falán lóg egy fényképes naptár a világ legszebb városairól. A szeptember havi fotón a marokkói Sefsáven kéklik. El akarom vinni oda Minervát idén télen, vagy talán jövőre. A kép alá, a mai naphoz, 2015 szeptemberének első szombatjához két fontos programot jegyeztünk be már hónapokkal ezelőtt: nekem az általam megújított Nagypark ünnepélyes átadását és a tűzijáték kezdetét este nyolckor, Minervának pedig a Stasi-kiállítás megnyitóját a múzeumban két órával korábban.

Minervával megfogadtuk, hogy ott leszünk egymás nagy pillanatakor. Ezt az ígéretünket nem tudtuk betartani. Mindent megterveztünk, de anyám halála nem volt bejegyezve a naptárba, és kizökkentette menetéből a napot.

A kiállítást, amelynek Minerva volt a kurátora, úgy találták ki, hogy a könyve reklámkampányának kiindulópontjául szolgáljon. A kötet az NDK titkosrendőrségének finnországi tevékenységéről szól. December elejére időzítették a megjelenését, és a bulvárlapok már leleplezésekre célozgatnak, noha a mű írása még nem egészen zárult le.

A média érdeklődését különösen egy régi fénykép keltette fel, amely köré Minerva a kiadójával közösen a rejtély fátylát szőtte. Állításuk szerint egy ismert finn személyt ábrázol egy rossz hírű Stasi-ügynök társaságában. Vajon hány óra van? A fotó óriásira nagyított mását a tervek szerint ma 18 órakor leplezik le a kiállításon.

Minerva megmutatta nekem a képet. Két harmincas férfi látható rajta elvtársi beszélgetés közben egy zsúfolásig telt kis presszóban. Az öltözetekből ítélve a felvétel valamikor a nyolcvanas években készülhetett. A helyszínt egyelőre nem sikerült beazonosítani, valószínűleg egy nagyobb városról van szó, amely éppúgy lehet Enyészfolyam, mint Berlin, Párizs vagy London. Magán a képen semmi érdekes részlet nem szúr szemet. A hátuljára viszont tollal az Engel Lang és az Erich Zaisser nevet írták.

A gyógyszergyáros Lang ma Enyészfolyam legjelentősebb alakjai közé tartozik, és az egész finn gazdasági életre befolyása van. Fiatalkori kiadása könnyűszerrel felismerhető a képen. Zaisser viszont egy rossz hírű, ám arctalanságát megőrző Stasi-ügynök volt, aki a szóbeszéd szerint kivételesen széles körű aknamunkát folytatott Finnországban a berlini fal leomlása előtt. Minerva szerint valahányszor az ember kellőképpen mélyre ás a kémkedés történetében, előbb-utóbb belefut Zaisser nevébe.

A feleségem szeretné kihasználni a várható médiafigyelmet, hogy a nagyközönséghez folyamodjon: próbálja meg felidézni esetleges találkozásait Zaisserrel. Abban is bízok, hogy a fényképe végre ráveszi Langot, adjon számot, milyen kapcsolatban volt Zaisserrel, és álljon rá végre az interjúra, amelyet eddig megtagadott tőle.

Minerva már évek óta dolgozik ezen a hatalmas projekten. Ennek meg is volt az ára, és nem maradt észrevétlenül azok előtt sem, akiket idegesítenek a múltba irányuló felfedezőutak – sokan a ma jelentős pozícióban lévő finnek közül a Szovjetunió és az NDK idején

a saját pecsenyéjüket sütögették, nem látván előre, hogy egy nap az egész keleti blokk összeomlik majd. Különösen az utóbbi hónapokban valóban hátráltatta is a feleségem kutatómunkáját néhány különös akadály. Eltűntek vagy maguktól megváltoztak a kézirata egyes részei. Szeszélyesen viselkedtek a számítógépek, amelyeken dolgozott. A Rosenholz-aktákkal kapcsolatos kiterjedt elektronikus levelezése olvashatatlanra korruptálódott.

Amikor Minerva erre úgy védekezett az ilyesmi ellen, hogy letiltotta a laptopján az internetkapcsolatot, a készüléket úgy, ahogy van, ellopták tőle a könyvtárban. Ezzel odalett a kézirata legfrissebb verziója és többheti munkája eredménye.

Ennek ellenére a könyv valószínűleg időben elkészül. Minerva olyan, mint egy terrier: ha egyszer belefogott valamibe, képtelen feladni.

A Nagypark szélén lévő fagyaltozóban ma ingyen adták a fagyaltot. Évről évre ismétlődik ez az esemény: a Minerva találta fényképen szereplő gyógyszergyár-igazgató, Engel Lang már hetedik éve vendégeli meg a városbeli gyerekeket unokája születésnapján, amely egybeesik az idén ötvenéves őszi fesztiválunk napjával.

Amikor a bébiszitterünk az utolsó pillanatban lemondta a napot, és magunkkal kellett hoznunk linest, világos volt, hová megyünk először. Egyszerre mulattatott és rémisztett meg bennünket a gondolat, hogy ugyanezen nap folyamán később Minerva kiállításán kerül majd nyilvánosságra bőkezű vendéglátónk és a Stasi-ügynök Zaisser régi közös fényképe. Jóllehet tudomásunk szerint Lang számára még nem vált világossá, hogy ő maga egyike a beharangozott képen lévő személyeknek, magunk között azzal viccelődtünk, hogy biztos családotul kidobnak majd minket a fagyaltozóból, és elnászpángolnak a hulladékkonténerek mögött.

A mini haspókok sorában a mi kislányunk elé is letettek egy hely csokoládéfagylaltot, a kezébe nyomtak egy élénkpiros kanalat, és ő egészen elvarázsolódott.

Mialatt lines a fagylaltra koncentrált, mi Minervával egymásra figyeltünk. Iszogattuk a kávé. Lopva érintéseket váltottunk az asztal alatt. Beszélgettünk, de semmi komolyról; mondandóinkat boldogan ostoba szappanbuborékokként fujkáltuk egymás arcába.

Csak egyszer csúsztuk bele, hogy munkával kapcsolatos dologról beszéljünk: amikor felvettem, hogy ha már egyszer a belvárosban vagyunk, elhozhatnánk Minerva karkötőjét az archívumból, ahol ottfelejtette. Egyúttal azt is láthatnám, hol töltött a feleségem annyi, de annyi időt.

Minerva elnézett mellettem, megrázta a fejét, és azt válaszolta:

– Nem kell. Az archívumba rajtam kívül senki se jár, mert egy magánalapítvány igazgatja. Szóval ne aggódj, drágám, abszolút biztonságban van az értékes ajándék, amelyet a házassági évfordulónkra kaptam tőled. És most egy ideig ne gondoljunk másra, csak habkönnyű dolgokra. Erőt kell gyűjtenem. Azt akarom, hogy vidámak legyünk, ugye, megérted?

Persze, megértettem.

A feleségem általában otthon ír, a közös dolgozószobánkban. Emellett könyvtárakba is jár dolgozni, illetve időnként a belvárosban lévő különleges archívumba, ahová csak a ritka kiválasztottak juthatnak be. A jelek szerint a hely csúnyán penészes és rossz szellőzésű, mert Minerva mindig elcsigázva és rosszullettől környékezve érkezik onnan haza. De állítása szerint a múlt kutatása fontosabb neki a kényelemszeretetnél. Az archívum kínálta információk túl értékesek ahhoz, hogy figyelmen kívül lehessen hagyni őket.

A munkaügyek kimentek a fejünkől, amint észrevettük, hogy lines összekente magát fagylalttal. Kuncogott. Minervából kiszökött egy enyhe káromkodás, aztán mi is elneveltük magunkat.

A feleségem a blézerére vigyázva nekiállt letörölgetni inest. Én bűvészmozdulatokkal újabb és újabb zsebkendőket varázsoltam elő a zsebemből, és a gyerek bőrét nézve egészen meghatódtam: a fagylaltfoltok alatt tiszta volt, és tökéletes – mennyi időbe telik majd, mire az élet otthagya rajta első gonosz nyomát?

A fagylaltozóra egy parkoló teherautó vetett árnyékot. Ahogy elrobogott az ablaka elől, a beáradó fény furcsa ragyogásra lobbantotta a feleségem alakját. Felfedeztem, hogy a nyár folyamán Minerva bőre a homlokától a dekoltázsáig szeplőkkel pettyeződött. Lángoló vörös hajával és szép kerek formáival olyan volt, mint Gustav Klimt *Danaéja*, amelybe évekkel ezelőtt egy bécsi múzeumban szerettem bele.

Elfogott a vágy, hogy a vidám fagylaltparti közepette ölembe kapjam az őszi fényben lángoló jelenést, ujjaimat haja izzó paraszába mélyesszem, telecsókoljam szeplős bőrét, szoborszerű fülébe ziháljak mindent, amit valaha mondani akartam neki, és csak szorítsam a karjaim között, el ne engedjem, bárhogy is kapálózik.

Minerva az évek során kínnóan kiismert, és most sem maradt előtte észrevétlenül forrongó érzelmeim. Válaszul egy nehezen megfeythető tekintetben részesített, amely egyszerre tűnt hívogatónak és figyelmeztetőnek. Habár a feleségem manapság úgy olvas bennem, mint egy újságban, ő maga újra és újra megszökik a kísérleteim elől, hogy megértsem, mint az a Samuel Beckett-vers, amelyet felolvasott nekem, amikor egyik éjjel könyvvel a kezében találtam rá a konyhában: *szeretném pusztuljon el szerelmem / hulljon eső a temetőre / és az utcákra ahol járok / siratva őt aki azt hitte szeret.*¹ Minerva tekintetében megvillant egy rejtett

gondolat, mely mindkettőnkön túlmutatott. Már korábban is láttam. Zajlott valami az elméjében, aminek valahogy hozzám volt köze. Ijesztőnek tűnt a másik gondolataiban lenni – jó érzés volt, de olyan ijesztő, hogy azt kívántam, bárcsak valami máson gondolkodna.

Aztán csücsöríteni kezdett a szája. Szeplős bőrére kiült egy ígéret. Voltaképpen követelés. Ajka hangtalan szavakat formált. Én tovább adogattam a zsebkendőket, előbb lángoló arccal, aztán mosolyogva, és ki-kibuggyanó vidámságom Minervára is átragadt.

Négy évvel ezelőtt visszatért házasságunkba az öröm. Az ember nem tudja megváltoztatni a másikat, önmagát is aligha, de ahogy a fagylaltozóban is bekövetkezett, a fény, amelyben éltünk, megváltozott, és hirtelen megláttuk, hogy amit már kezdtünk lebecsülni, édes volt, és értékes. Közös elhatározással felhagytunk a védekezéssel – ez volt a meghívónk a kis lines számára.

Nem tudom, mi történt, és hogyan, de most ép egész és boldog családot alkotunk: én, Minerva és a kislányunk, Iines.

Ja, és persze a macska.

Észrevette, hogy Enyészfolyamban manapság nevetségesen sok macskát látni? Mindenütt beléjük botlik az ember, még ha nem is figyel rájuk. Nálunk is lakik egy. Nem emlékszem, mikor és honnan jött ez a Miú, Nyaú, Morgó vagy mi is a neve. Kedve szerint járkál ki-be. Egy ilyen éjfékete szerzet. Részben fehér is, sőt, ha jobban belegondolok, inkább fehér, mintsem fekete.

De hagyjuk is: azoknak, akik idegeneket szórakoztatnak a macskájukkal, nincs ki a négy kereke. Ráadásul a macskának nincs is köze ehhez a történethez. Szóval ne is beszéljünk róla többet.

Vissza a fagylaltozóhoz: vidám gyerekpucolási műveletünk félbeszakadt, amikor megcsörrent a zsebemben a telefon. Felvettem.

Alice nemsokára elmegy, jöjjön!

Otthagytam a családomat a bájos fagyaltmaszat közepén, kirohantam az utcára, és fogtam egy taxit. Markomban egy fagyalttól ragacsos zsebkendőt szorongatva ültem be a kocsiba. Pár háztömbbel később elakadtunk az ünnepi forgatagban: a fesztivál már nyújtogatta csápjait a városban, mint valami óriásszörnyeteg egy B kategóriás filmből.

Ismeri, ugye, a Cseresznyés-kertet? Azt a puccos épületet a város nyugati felén, a Cseresznye-dombon. Színvonalas gondozóotthon a kellően jól szituált demensek számára. A szellemileg hanyatlók palotája. Ott él anyám öt éve a sorstársaival.

Az épület felső szintjén wellnessrészleg várja a bentlakókat. A házban koncertterem és mozi is található. A folyosón jártamban néha a nyitott ajtókon benézve tapasztalhattam, hogy a lakások mind világos és egyéni hangulatú apró otthonok, egyáltalán nem egy bentlakásos intézetet idéznek.

Ennek ellenére a cseresznyés-kerti lakások alapvetően nem mások, mint kellemes sírkamrák azon szerencsétlenek számára, akiknek a lelke már mumifikálódóban van, noha a testük még él. Ezt az ápolók mondták egyszer egymás között, amikor nem vették észre, hogy én is hallom. Akkor bántóan cinikusnak véltem a gondolatot, de miután végigkövethettem anyám demenciájának lefolyását, végül egyet kellett értenem vele. Az előrehaladott demencia kísértetjárta házzá teszi az embert, amelynek sötét ablakaiban néha villanásnyira feltűnik valaha volt személyiségének szelleme.

Minerva asztalán egyszer ott találtam a legfrissebb *Ki kicsoda?* kiadványt az anyámról szóló szócikknél kinyitva. A kötetből megtudni, hogy a pályáján rakétaként hasító dr. Alice Kaarna nagyra becsült csúcspszichológus, akinek úttörő műveit ma is kötelező irodalomként használják a világ különböző egyetemein. A szócikk

szerint a hetvenes évek közepétől „kiemelkedő intenzív mentorként” vált ismertté, aki felelősségteljes pozíciókban dolgozóknak segített céljaik és eljárásmodjaik fejlesztésében. Kliensei között tudvalevőleg a politikai élet és az üzleti szféra nagyágyúi is megtalálhatók.

Szívem szerint hozzáfűztem volna egy megjegyzést a szöveghez: *Az emberi elme ragyogó mérnökeként befutott karrier sajnos nem óvta meg Alice Kaarnát attól, hogy saját pszichéje a demencia pókhálóját szője köré.*

Anyámmal való kapcsolatom négy szakaszra osztható.

Az első évtized az édes szimbiózis korszaka volt. Csecsemőkoromat követően legjobb barátokká és lelki társakká váltunk, noha anyám már akkoriban is sokat utazott, bár azért mégsem annyit, mint apám, aki az ENSZ kötelékében látott el vezetői szintű feladatokat, és családjában kívülálló maradt. Anyám szerint kivételesen bájos kisfiú voltam, akit szinte mindenki szeretett, ám azt elismerte, hogy apám nem tartozott közéjük. Ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy ennek oka a legkevésbé sem bennem, hanem apámban magában keresendő: ő ugyanis, noha azt hitte, családra vágyik, végül mégsem bírt érdeklődést mutatni az otthonában felbukkant gyerek iránt.

Minden megváltozott, amikor tízéves koromban anyámmal Németországba utaztunk a nyári szünetben. Egyetemista kori barátait látogattuk meg. Nem sokra emlékszem az útból, de összeismerkedtem ott egy velem egykorú gyerekkel, a világ legkedvesebb fiújával. Együtt játszottunk, mígnem aztán egy durva baci megtámadott, és lebetegedtem. Hazahoztak, nagyon legyengültem, egy ideig nem is voltam magamnál. Az egész következő évet ágynak esve töltöttem. Nem tudtam a többiekkel együtt elkezdni a negyedik osztályt. Anyám otthon maradt velem, hogy ápoljon. Új pszichológiai könyvén dolgozott, miközben beteg gyereke véget nem

érő követeléseit és szükségleteit igyekezett kielégíteni. Sikerült alaposan kimerítenem: felgyógyulásom után azt vettem észre, hogy sivatag támadt közöttünk.

Arra is rájöttem, hogy valamikor a betegen töltött évem során apám elköltözött. Többé nem láttuk. A távozása okairól nem beszélünk, de nyilvánvaló volt, hogy a férfi, aki anyám férje és az én apám volt, nem akart olyan házban élni, ahol minden egy beteg gyerek körül forgott.

Az a sok ágyban töltött hónap... Anyám gyakran ült mellettem társaságképpen, és olvasott nekem könyvekből, vagy elevenítette fel régebben folytatott terjedelmes, féktelenül kanyargó beszélgetéseinket, amelyek általában valamilyen hétköznapi témából indultak, és aztán kozmikus kérdések tárgyalásával végződtek. Hosszasan idézett belőlük: mit mondtam én, mit válaszolt ő, aztán mit reagáltam erre én és így tovább.

Felgyógyulásom után azonban ezek a remekbe szabott társalgások nem folytatódtak tovább. Próbáltunk beszélgetni, de valami megváltozott.

Anyám kifogástalanul gondomat viselte, de úgy éreztem, elvesztette az érdeklődését irántam, sőt, szinte már a terhére vagyok. Másrészt kezdtem serdülőkorba érni, és magamat is azon kaptam, hogy már másként viszonyulok anyámhoz, mint azelőtt. Időnként az is előfordult, hogy szándékosan elviselhetetlenül viselkedtem. Anyám haladt előre a karrierjében, külföldi útjai egyre hosszabbakra nyúltak. Nem sokkal felgyógyulásom után enyészfolyami otthonunkból Helsinkibe költöztünk, az előkelő Ullanlinna kerületbe. Anyám unokahúga, Viola is ott lakott – anyám a külföldi útjai idejére az ő gondjaira bízott.

Viola néni kellemes társaságnak bizonyult, és nem hiányoltam anyámat, amíg úton volt; de amikor az otthon töltött idejében az

írásba temetkezett, azt lenézésként fogtam fel, és úgy döntöttem, megsértődöm. Egyszer jó sokáig néztem őt a dolgozószoba ajtajából, majd végül azt vágtam a fejéhez, hogy igazán elfelejthetné már a pszichológiai cikkeit és szakkönyveit, amelyeket soha senki nem olvas, és írhatna inkább „izgalmas és ötletes fordulatokkal teli, szédítő krimiket”, olyanokat, mint a kezemben tartott Agatha Christie-regény, amelyet mintaképpen megmutattam neki.

Már távozóban voltam, amikor anyám tekintete lézersugárként fúródott a tarkómba, és megállított.

Az, amit mondott, ma már tipikus szülői ironiának tűnik, de volt benne valami, amitől akkor a nap hátralevő részére visszahúzódtam a szobámba: „A te felnevelésed éppen elég izgalommal és ötletes fordulatokkal teli, szédítő krimivel szolgált a számomra...”

Hatodikos voltam Helsinkiben a Tehtaankatun lévő általános iskolában, amikor egy alkalommal tanítás után hazajövet anyám dolgozószobájához mentem, megálltam az ajtónál, és közöltem, hogy mi leszek, ha nagy leszek.

Anyám abbahagyta az írást, és felém fordította tekintetét, hogy kiderítse, mennyire gondolom komolyan. Ettől furcsa meztelenség-érzet tört rám. A bőröm egyszerre bizsergett kellemesen és kellemtelenül. Anyám általában nem nézett így rám – néha azt éreztem, egyáltalán nem néz rám, ha nem muszáj.

Végül bólintott, és készített magunknak egy-egy bögre forró Van Houten kakaót. Ünneplés gyanánt elfeleztünk egy egész csomag Marie kekszet.

1987 tavaszán érettségiztem a Norssiban. Ősszel Tamperébe költöztem. Várostervezést akartam tanulni az egyetemen. Miután bepakoltam a holmimat a költözésben segédkező Viola kocsijába, még búcsúképpen kezet akartam fogni anyámmal, amikor ő váratlanul

átvágott a kettőnket elválasztó távolságon, szorosan magához ölelt, és három nyomatékos mondatot súgott a fülembe, amelyek egy bűnbánó bűnöző vallomásaként hangzottak.

Az ölelésből kibontakozva anyám furcsán lapított. Rájöttem, hogy attól fél, miként reagálok a szavaira. Ez elborzasztott. Vongattam a vállamat, elmosolyodtam, mondtam valami semmiséget, és azzal útnak indultam.

Képtelen voltam bevallani, hogy a ruhánk suhogásától meg attól, hogy anyám körme az egyik fülcimpám belső peremét kaparta, a másik fülem pedig a hullámozó melléhez tapadt, nem hallottam, mit mondott. Könnyebb volt egyszerűen elmenekülni onnan, különösen azért, mert anyám egész lényéből ordított, hogy éppen valami súlyos, ijesztő és szorongást keltő dolgot mondott.

Két héttel később kaptam egy képeslapot. Anyám értesített, hogy visszaköltözött Enyészfolyamba: használatba vette azt a befektetési célú lakást, amelyet még a nagyszüleitől örökölt. Nagymama és nagypapa saját koruk elitjéhez tartoztak; a tényleges otthonukhoz egy külön kisebb cselédlakás is tartozott. A képeslapon lévő fotón az építészet legremekebb enyészfolyami példája, a Jöns Fálthare tervezte híres belvárosi kőépület szerepelt, amelynek homlokzatát Abraham Pyy reliefjei borítják. Egyszer még a világ legszebb épületének is megválasztották. A képeslapra rajzolt nyíl az ötödik emeletre mutatott. Ott lakott anyám. Igaz, pár hónappal később átköltözött egy másik, kisebb lakásba, mert a Fálthare-ház eredeti állapotban lévő ingatlana felújításra szorult volna ahhoz, hogy kényelmesen lehessen benne lakni, és ő nem ért rá ilyesmivel foglalkozni.

Ezzel vette kezdetét kapcsolatunk harmadik, három évtizeden át tartó fázisa. Anyám finanszírozta a tanulmányaimat, de több időt töltött külföldön, mint Finnországban, és nemigen találkoztunk. A legfontosabb hírekről tájékoztattuk egymást, de a magánügyeink-

ről nem beszéltünk többet, mint amennyit jó ismerősök között szokás, és nem vágytunk egymás társaságára. Egy-egy képeslap, találkozás a nagy-nagynéném temetésén, akit sosem ismertem meg közelebbről, rövid telefonhívások Párizsból, Angliából, Amerikából, mikor honnan. Szia, jó hallani a hangodat, örülök, a tiédet is, mi újság, minden rendben, igen köszönöm, és veled.

Amikor hallottam, amint az ismerőseim az anyjuk végtelen kíváncsiságára panaszkodnak, meg hogy az erőnek erejével tukmálja a segítségét a gyerekeire, mindez csak növelte bennem a kívülről való érzését. Eszembe jutottak gyerekkorom bűnös fantáziálásai arról, hogy lecserélem az anyámat, egy szelídebbre és melegszi-
vűbbre váltom a mostanit, olyasvalakire, aki őszinte érdeklődéssel fordul hozzám. De a szülők sokfélék, ahogy a gyerekek is, és hát mit lehet tenni, ha unalmasnak találod a saját gyerekedet. A kémia természetesen kölcsönösen működik mindkét irányba. Hiszen én sem voltam naprakész anyám dolgaiból. Dicsőített életműve tekintetében is inkább a hallomásaimra kellett hagyatkoznom, nem ismertem írói munkásságát és pszichológiai elméleteit.

Igaz, egyszer az antikváriumban valami Kierkegaard-művet kerestem, hogy lenyűgözzem a későbbi feleségemet, de végül Alice Kaarna egyik kötetét vettem meg, amelyben anyám a szociálpszichológia szempontjából vizsgálta a társadalmi utópia elérését, a *Star Trek*-sorozatból ismert jövőbeli világot használva példaként. A szöveget azonban kimerítőnek találtam, és a gondolat, hogy a saját anyám írta, különösen frusztrálóan hatott rám. Az elejénél tovább nem jutottam benne.

A kötetről eszembe jutott anyám örökös imádata a sci-fik iránt. Mindig is tudományos-fantasztikus regényeket olvasott, és a betegségem évében vett egy videómagnót, hogy legyen min lejátszani a sci-fi jellegű filmeket és tévésorozatokat, noha a hetvenes évek

végének Finnországában ilyenekkel gyakorlatilag senki sem rendelkezett. Néha előfordult, hogy együtt néztük a *Star Trek*et eredeti nyelven, feliratozás nélkül, azokról a videókazettákról, amelyeket egy Amerikában lakó barátjától kapott postán.

Engem nem érdekelték a sci-fik. Én a fiúknak szóló detektívregényeket szerettem. Akár napi több kötetet is elolvastam. Felnőve krimikre váltottam. Sosem próbáltam kitalálni a tettest, inkább magát a rejtélyt élveztem.

Egyre sűrűbben fordult elő, hogy csalódtam a könyvek lapos, sablonos végkifejletében, amellyel az író gyakran agyoncsapta a gondosan felépített rejtélyét.

Kezdtém eljátszani a gondolattal, hogy a végén az, akit bűnös-ként megneveznek, csak merő önpusztításból vagy esetleg zsarolás hatására vallja be a büntettet, miközben az egész háttérben valójában mindvégig egy szédítően ravasz mesterbűnöző állt, aki addig megbújt a sorok között, és egyszer sem mutatkozott, aztán pedig folytatja életét, és sosem kapják el.

Egy idő után már el sem olvastam a könyvek befejezését.

Anyám 2008-ban kapta meg a diagnózist. Felhívott, hogy elmondja: visszatér régi lakóvárosába előkészíteni a Cseresznyés kertbe való beköltözését, „kezdődő kisebb problémákat” említve a memóriájával kapcsolatban.

Beszélt mindenféléről. Nem emlékszem pontosan a szavaira, nem figyeltem oda túlságosan. Éppen egy külvárosi hulladékártató bővítési terve foglalt le, amelynek környezeti hatásairól másnap reggelre kellett állásfoglalást írnom.

Ez a megállapítása azonban megragadt bennem:

– Ahogy most a világra tekintek, amely lassan bezárul előttem, rá kell jönnöm, kudarcot vallottam az emberiség jobbá tételére irányuló

igyekezetemben. Most rosszabb, mint azelőtt – ahogy én magam is, de ez az az ár, amelyet már az elején eldöntöttem, hogy megfizetek. Lehet, hogy te vagy az egyetlen sikerem. Tudom, hogyan hangzik ez, és igen, találkozunk is kell most, amikor még van idő. Fontos, hogy beszéljünk. Végre. Hogy egyetlen kérdés se maradjon megválaszolatlanul, és egyetlen válasz se magyarázat nélkül.

Mint említettem, akkor éppen siettem, de megígérttem neki, hogy hamarosan visszatérünk rá.

A következő évben megnyílt az enyészfolyami várostervezési osztály főinnovátori pozíciója. Szinte hihetetlenül hangzott az egész, és mintha egyenesen rám szabták volna.

Nem hittem, hogy ténylegesen van esélyem, de azért megpályáztam, és végül engem választottak. Minervával vettünk egy otthonos családi házat a város szélén, és én harminc év után visszatértem oda, ahol a gyerekkoromat töltöttem.

Ahogy frissen kinevezett főinnováorként az irodaépület tetőteraszán állva pezsgőt kortyolgattam, amolyan újító szellemű hódítónak éreztem magamat. Hübrisz volt ez a gondolat, de a polgármester szerint a hübrisz munkaleírásom lényegi részét képezi: főinnováorként az a feladatom, hogy a többi finn nagyváros árnyékában maradt Enyészfolyamot az eddiginél jobbá és nagyszerűbbé tegyem, nem pedig az, hogy észszerűen és konvencionálisan gondolkodjam – ezeknek a tulajdonságoknak a hivatalban külön részlege van, amellyel, legyen nyugodt, lesz alkalmam megismerkedni.

A visszatérésemmel indult anyámmal való kapcsolatom negyedik, számomra leghézszevnteljesebb időszaka.

Anyám az elején fárasztóan gyakran hívott fel a Cseresznyészkertből. Hogy vagy, hogy vagyok – mindig ez a sablon ismétlődött. A nagyobb beszélgetés várhatta a sorát.

Aztán megritkultak a hívások. A beszélgetések egyre szűkszá-
vúbbak és furcsábbak lettek, ahogy anyám kezdte összekeverni
a dolgokat, amiktől mindketten feszültté váltunk. Végül már nem
hívott többé.

Ettől megkönnyebbültem. Hiszen a legfontosabb az volt, hogy
gondját viselik. Úgy terveztem, hogy már mindjárt meglátogatom.
Meg is látogattam volna, ha nem jött volna közbe állandóan a hét-
köznapi ürügyek cirkusza.

2013 októberében a városi kórház 4-es részlegén a karomba tettek
egy kislányt, aki elkapta a mutatóujjamat, szemével levasárolta egy
döbbsen 45 éves férfi tükörképét, és úgy felragyogott az arca, mint-
ha ajándékot kapott volna. Időperspektívám alapjaiban rendült
meg, amit azonban csak pár évvel később érzékeltem, amikor az
egyik mesekönyvben egy fekete-fehér fotóra leltem. Kék tintával
az 1969. december keltezését írták rá. A képen anyám karjában alud-
tam, és ő gyöngye kisasszonykezeléssel simogatta a hajam.

Ez januárban történt. Éppen esti mesét olvastam, és a gyerek-
ágy szélén gubbasztva meredten néztem a fényképet. Rádöbbsen-
tem, hogy 2015-öt írunk, és saját kezem éppen úgy simogatja álom-
ba merülő kislányom fejét, hogyan anyám keze az enyémet az
1969-es fotón.

Akkor meztelenre vetkőzött előttem az idő, és felfedte magát:
láttam, hogy a múlt perspektívája lapos, és hogy azok a hónapokban
és években mérendő távolságok, amelyek alapján az elménk elren-
dezi az emlékképeket, nem többek pusztán illúzióknál.

És hogy ez mit jelentett?

Azt, hogy 1969 decembere valóban nem esett távolabb a jelen
pillanattól, mint a tegnap. Csak úgy *látszott*. Megdöbbsentett a felis-
merés, hogy a Cseresznyés kertben várakozó nő továbbra is éppen
annyira az anyám, mint 1969-ben. Elidegenedtünk egymástól, de

most megértettem, hogy amire a fejünk emlékszik a másiktól, és amit elfelejt belőle, az határoz meg minket emberként, és egyúttal a világot is, amelyben élünk.

És hogy nem kell túl nagy jelentőséget tulajdonítani a kronológiának: az, ami utoljára történt, nincs közelebb a jelen pillanathoz, és nem valóságosabb, mint az, ami korábban zajlott le.

Lelkesen magyaráztam Minervának, hogy megyek, meglátogatom az anyámat – azt a nőt, akitől életem első, boldog évtizedét kaptam. És nemcsak anyámmal fogok találkozni, hanem végre azzal az emberrel is, aki volt! A feleségem felemelte a tekintetét a képernyőről, furcsán elmosolyodott, és megállapította, hogy talán már éppen ideje is.

Másnap reggel kiautóztam a Cseresznyés kertbe. Szokás szerint késtem: a szoba, amelybe a lányommal együtt beléptem, világos volt, tágas, és mint ilyen, Alice Kaarna homályos elméjének tökéletes ellentéte.

A helyiség nagy, sokkazettás panorámaablakából a város parkjaira, dombjaira, folyóira, hidaira és épületeire nyílik kilátás. Tiszta időben egészen a Sarj-hegyig ellátni. Annak lankáin ásott anyám négy évtizeddel ezelőtt kisfiával együtt árkokat a tavaszi patakok számára. Ezt sokszor emlegettem neki. Időnként szelíden karon fogtam a magas, törékeny asszonyt, és odavezettem az ablakhoz. A város mögött emelkedő hegyre mutattam, elismételve a saját feletem emlékből, új részleteket költve a feledésbe merültek helyébe, próbálva rávenni a csendbe süppedt lényt, hogy emlékezzen és beszéljen.

Megesett, hogy visszahúzódott a tompaság, és ő felélénkült, felém fordult, rám nézett, újra az anyámmá élesedett, ravaszul mosolyogva befelé. Néha nagyon igyekezett szavakat formálni a szájával, de azok gazul mindig elszöktek előle.

Egyszer az arcomon lévő ősi heg keltette fel a figyelmét, odajött hozzám, feszült figyelemmel, izgatottan követte végig az ujjával. Olyan volt, mintha valamiképpen kommentálni szeretne volna, de nem ment neki.

– Egy kóbor macska etetésekor szereztem a heget – mondtam neki. – Emlékszel?

Ijesztően komorrá ráncolta homlokát, és lassan ide-oda csóválta a fejét.

Máskor úgy éreztem, hogy már nem emberi lénnel, hanem valamiféle félig értelmes állattal állok szemben.

Amikor a lény nagy ritkán visszanyerte gondolkodási és beszéd-képessége foszlányait, ilyen-olyan értelmetlenségek szaladtak ki a száján, mint a *huh-hú* vagy a *hajjaj, örület*. Egyszer felolvastam neki egy verset. Amikor ahhoz a részhez értem a szövegben, hogy a gyerek szája „tátva, mint a macskáé”, szigorúan a szemembe nézett, és megpaskolta a feje búbját:

– A kalapomban lakik egy undok macska – mondta rekedtesen –, de nem szabad megnézni.

Az első alkalommal Iines is velem volt. Elérzékenyültem, amikor az érkezőket és távozókat ellenőrző portás őt is bejegyezte anyám látogatójaként: *Iines Kaarna, unoka*. Terveztem, hogy majd Minervát is magammal hozom. Csak kétszer találkozott anyámmal, először az esküvőnkön, másodjára egy rokonunk temetésén.

Hamar rájöttem, hogy jobb, ha egyedül járok anyámhoz – vagy ahhoz, ami még megmaradt belőle. A Cseresznyés kert Jelena lakosztályának lakója már nem fogta fel a rokonság fogalmát, napjait pedig az ágya szélén hintázva és bagolyként huhogva töltötte, vagy a folyosókon ténfergett személyes ápolójával mint kísérőjével, intézve valamit, aminek lényege sosem derült ki sem a személyzet

számára, sem énelőttem. A szobájába vitt unokájára úgy nézett, mint egy darab penészes kenyérre.

Kötelességtudatból folytattam a látogatásokat. Néha megörültem, mert azt képzeltem, felismer, de lehet, hogy ezt csak a remény gondoltatta velem.

Ma reggel sem értem oda hozzá időben. Hogy elköszönjek, vigasztaljam, fogjam a kezét. Hogy jelen legyek, amikor itt hagyja a világot – vagy akármit is szoktak csinálni a haldokló családtagokkal.

Az órák szerint az út egy órán át tartott, de én egy egész évtizednek éreztem. Egy részem talán még most is ott ül abban az istenverte taxiban, amelyet örökre fogva tart a dugó.

A sofőr dudált és motyogott, a rádióból pedig az őszi fesztivál közvetítése áradt a kocsiba. A kommentátor véleménye szerint ma a mi városunk lesz a legérdekesebb hely egész Finnországban: „Jöjjenek a belvárosba, és éljék át mindazt az élményt, amelyet Enyészfolyam kínálni szeretne!” A taxi ablakain túl az utcák megteltek a rendezvényekre tartó emberekkel, finomságárusokkal, zenészekkel és más előadókkal, parkolót kereső autókkal, elsuhanó biciklikkel és robogókkal.

Leginkább mérges voltam: egyetlen telefonhívás a Cseresznyés-kertből kiszakított a fagylaltozóbeli vidámságból meg a napi menetrendemből, és ideültetett ebbe a lassú taxiba. Ugyanígy kényszerültem elhagyni negyven évvel ezelőtt a Parti úti óvodát is egy vidám nap kellős közepén: az udvarra vontattak egy forgalomból kivont régi autóbuszt, amitől mi, gyerekek, szinte eszünket veszítettük örömünkben, de éppen amikor széles vigyorral az arcomon felszálltam volna a buszba, anyám megjelent mellettem a semmiből, kézen fogott, és a védőnőhöz vitt kínzásra.

A buta anyukám elrontotta a vidám napot...